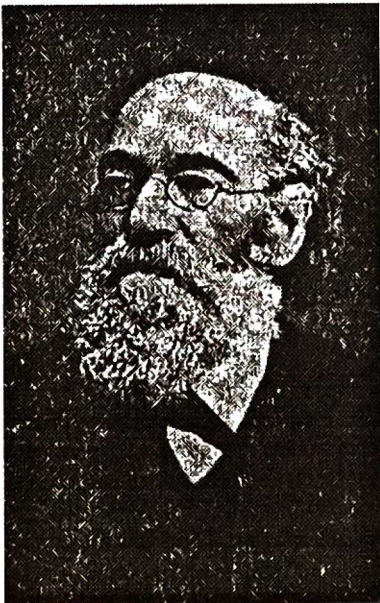

PAWEŁ ZARZYŃSKI

Życie i działalność Henryka Strzeleckiego (1819-1901) twórcy Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego W setną rocznicę śmierci

Life and Work of Henryk Strzelecki (1819-1901)
The Creator of Galician Forest Society – in the Centenary of Death

Pamięć o przeszłości jest miarą wartości każdego narodu. Prawda ta dotyczy również poszczególnych grup społecznych i zawodowych, a więc także nas – leśników. Chlubna historia naszej profesji liczy sobie niemal dwa wieki i swymi korzeniami sięga XIX stulecia. Kolejne pokolenia leśników rozwijały swą wiedzę czerpiąc doświadczenia z osiągnięć swych poprzedników. Wielu z nich pozostawiło po sobie trwałe ślady w dziejach polskich lasów i polskiego leśnictwa. Jedną z najjaśniejszych gwiazd w historii tego zawodu był Henryk Strzelecki – znakomity praktyk, wybitny naukowiec, współtwórca i założyciel Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego – najstarszej działającej do dziś dnia polskiej organizacji leśnej. W lipcu 2001 roku upływa setna rocznica jego śmierci. Z tej okazji warto przedstawić sylwetkę i ukazać dokonania tego niezwykłego człowieka.

Przyszedł na świat 14 lipca 1819 roku w Dobrotworze w Małopolsce. Ukończył szkołę realną w Krakowie i kontynuował naukę w tamtejszej Akademii Handlowej. Po jej ukończeniu w 1838 roku, jako leśnik z powołania, rozpoczął pracę w charakterze praktykanta w Lasach Radziechowskich. W praktyce stanowisko to niewiele różniło się od obowiązków

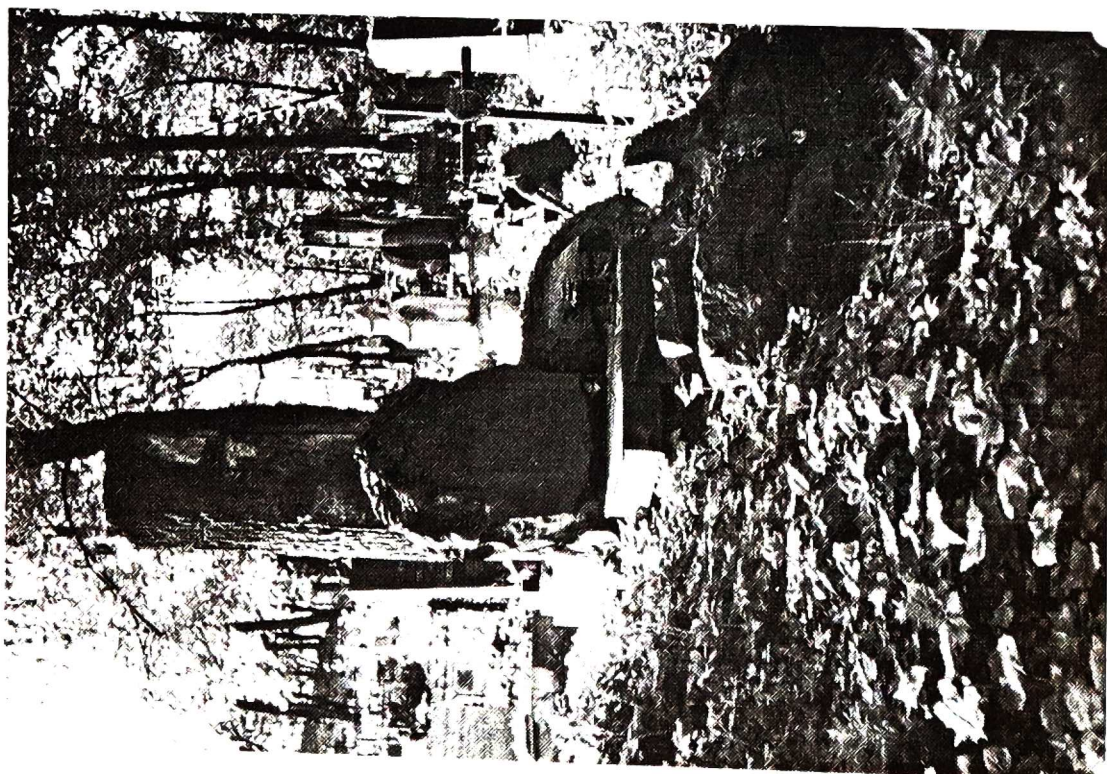
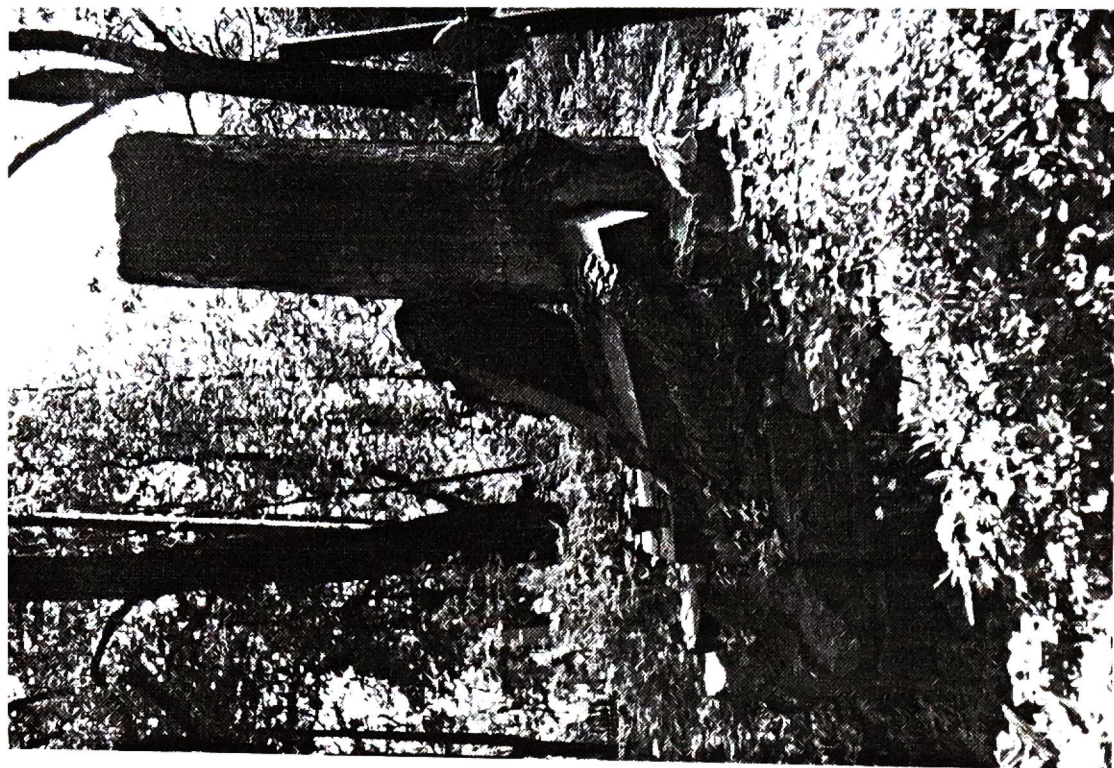
* Zdjęcie Henryka Strzeleckiego jest kserograficzną odbitką z "Encyklopedii leśnej".

robotnika leśnego. Równocześnie nie zaprzestał samokształcenia, co przy braku, zwłaszcza na prowincji, dostatecznej ilości książek naukowych nie było rzeczą najłatwiejszą. Mimo tych niedogodności już po trzech latach pracy w terenie złożył niższy egzamin państwowy na leśniczego i w 1846 roku został nadleśniczym rozległych Lasów Łopatyńskich, będących własnością Adama Zamoyskiego. Jak wspomina Ignacy Szczerbowski, "do zadania tego zabrał się ten młody leśnik nie tylko umiejętnie, ale z takim zamiłowaniem i pietyzmem, że odtąd praca ta i poznanie tych ostatnich pierwoborów sosnowych, tych, jak je nazywał <świątnicy bogów> stanowiła najczulsze jego wspomnienie i najulubieńszy temat rozmowy". W tym czasie przyczynił się do uporządkowania i urządzenia ogromnych obszarów o powierzchni 32 tys. mórg. W roku 1855 zdał z odznaczeniem egzamin rządowy na samoistnego gospodarza lasowego. Egzamin ten został ustawowo wprowadzony w 1853 r., jednak Strzelecki był pierwszym, który zdawał go w języku polskim. Po zdaniu egzaminu objął zarząd nad Lasami Krasicyńskimi należącymi do Leona Sapiehy. W roku 1864 przeniósł się do Lwowa i objął tam kierownictwo lasów miejskich. Równolegle nadal zarządzał lasami sapieżyńskimi. Proponowano mu objęcie Katedry Leśnictwa w Wyższej Szkole Rolniczej we Wiedniu, jednak propozycję tę odrzucił. Był kierownikiem Lasów Lwowa do 1874 r., po czym oddał się pracy dydaktycznej obejmując kierownictwo Krajowej Szkoły Gospodarstwa Lasowego. Zmarł 16 lipca 1901 roku we Lwowie. Został pochowany na Cmentarzu Łyczakowskim (pole 18). Jak czytamy we wspomnieniu z 1907 r. "zszedł do grobu prawdziwy, a niestety! w tych czasach jedyny reprezentant naszej polskiej nauki leśnictwa, z którego zdaniem i powagą naukową liczono się nietylko w całym kraju, ale i za granicą".

Wśród wielu osiągnięć Strzeleckiego na plan pierwszy wysuwa się zorganizowanie nauczania leśnego na terenie Galicji i założenie Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego. Dzięki jego staraniom w latach 1871-1874 powstały prywatne Kursy Leśne w Szkole Politechnicznej we Lwowie, finansowanej przez Galicyjskie Towarzystwo Gospodarcze. W roku 1874 przekształciły się one w Krajową Szkołę Gospodarstwa Lasowego, a Henryk Strzelecki został jej pierwszym dyrektorem. Równocześnie w latach 1881-1893 wykładał w stopniu docenta encyklopedię leśnictwa na Wydziale Inżynieryjnym Politechniki Lwowskiej. Dyrektorem KSGŁ był do roku 1892. Szkoła ta nie uzyskała charakteru uczelni akademickiej. Powodem tego była niechęć centralnego rządu austriackiego (obawiano się konkurencji dla Hochschule für Bodenkultur we Wiedniu), a także brak poparcia ze strony wpływowego ziemiaństwa galicyjskiego. Niemniej oddała ona wielkie zasługi dla kształcenia kadry zawodowej leśników w Galicji, a dużą ich część należy przypisać na konto Henryka Strzeleckiego. Rozwinął tam "najdodatniejszą czynność, mając przeświadczenie, że przyszłość naszego leśnictwa polega na młodzieży, odpowiednio naukowo przygotowanej do pracy zawodowej". Swoich uczniów traktował ze zrozumieniem umiejętnie rozbudzając w nich zamiłowanie do zawodu leśnika. Ustępując ze stanowiska dyrektora Szkoły pożegnał ich tymi słowami: "Szczęść Boże szczerzej pracy Waszej! Nie łatwe macie do spełnienia zadanie, lecz nie odstraszać się niepowodzeniem, nie zniechęcajcie nieuznaniem – las ręką Waszą hodowany i pielęgnowany, sam przekaże Was wdzięcznej pamięci przyszłych pokoleń. A zatem z wiarą i wytrwale naprzód! Daję Wam do tego moje ojcowskie błogosławieństwo." W odpowiedzi na to przesłanie wdzięczni wychowankowie z okazji 73 urodzin swego Profesora wręczyli mu pierścień pamiątkowy i karton dedykacyjny.

Niemniej ważnym przejawem działalności Strzeleckiego było dążenie do zorganizowania trwałego związku leśników. Sam był członkiem Galicyjskiego Towarzystwa Ogrodniczego (od 1852 r.). Należał również do Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego (GTG) biorąc aktywnie udział we wszystkich akcjach i inicjatywach wychodzących od skupionych w nim leśników. Oficjalnie członkiem Towarzystwa został w 1851 r. jednak już trzy lata wcześniej wystosował pismo w odpowiedzi na publiczne zapytanie GTG "co jest na przeszkodzie lepszemu stanowi gospodarstwa leśnego w Galicyi i jakimi środkami poprawić i wznieść by je można". W piśmie swym wytknął m.in.: brak odpowiednio wykwalifikowanej kadry leśnej, nadmierne obciążenia lasów podatkami, nieześrodkowanie płaszczyzn leśnych i plagę szkodnictwa w lasach. Już wtedy postulował o założenie szkoły leśnej. Co więcej obliczył "że gdyby każdy obywatel wiejski złożył 1/2 centa od morga lasu, zebralby się potrzebny fundusz na utrzymanie szkoły, tj. 26 000 zł m.k." w 1861 r. wystąpił również z wnioskiem o reorganizację podówczas działającej w kręgach Towarzystwa Sekcji Leśnej. Dążąc do podniesienia znaczenia i wpływów tej organizacji proponował wprowadzenie do porządku dziennego posiedzeń terenowych w różnych częściach kraju, mianowanie korespondentów leśnych, wprowadzenie składek członkowskich oraz podjęcie starań w celu utworzenia osobnego pisma dla gospodarstwa leśnego. W latach 1872 i 1873 piastował tam funkcję wiceprezesa. W 1882 roku głównie z jego inicjatywy nawiązał się Komitet Organizacyjny, który powołał do życia Galicyjskie Towarzystwo Leśne – prekursora PTL. Nadanie tytułu członka honorowego w 1882 r. (z pominięciem działającej w Towarzystwie arystokracji) było wyrazem głębokiego szacunku i uznania dla niego. Równocześnie został wybrany wiceprezesem (od roku 1900 honorowym).

Henryk Strzelecki pozostawił wiele publikacji z różnych dziedzin leśnictwa. Prace swe zamieszczał zarówno w periodykach krajowych, galicyjskich, jak również zagranicznych o zasięgu europejskim. Od 1883 r. publikował głównie w Sylwaniu z którym związany pozostał aż do śmierci. Większość zamieszczanych w nim artykułów Strzeleckiego opatrzona była wspólnym podtytułem "Z teki starego praktyka". Do najbardziej znanych pozycji należą m. in.: "O pożytku lasów dla rolnictwa", "Las w stanie natury" (1874), "Gospodarstwo lasowe" (1874-1876) (tytuł ten obejmował następujące publikacje: "Cięcie lasu i pozyskanie płodów leśnych", "Zachowanie lasu", "Zawiadywanie lasu"), "Przewodnik dla leśniczych" (1876-1878), "Klucz do rozpoznawania drewna ważniejszych drzew i krzewów leśnych" (1883), "Über den Genauigkeitsgrad bei Berechnung des Normalvorrats mit Hilfe Haubarkeits-Durchschnittszuwachses" (1883), "Badanie grubości i liczby słoju rocznych na długości 1 cala u rozmaitych drzew leśnych dla danej miejscowości" (1883), "Centralblatt für das gesammte Forstwesen" (1884), "Znaczenie cięcia lasu w nauce i praktyce leśnictwa" (1887), "O rozpoznawaniu drewna drzew leśnych krajowych" (1887), "Czy pielęgnować las?" (1888), "O kapitałach czynnych w gospodarstwie leśnym" (1888), "O pielęgnowaniu gleby leśnej" (1889), "Podział użytków leśnych" (1889), "O cięciu przeredzającym jako środku do pielęgnowania lasu" (1889), "O przyrodzonym rozsiedleniu drzew leśnych w Galicji" (1894), "O znaczeniu ekonomicznym lasów" (1894), "Prosty i łatwy sposób oznaczania liczb kształtu strzał drzew leśnych" (1894), "Nieco o objętości strzał drzew leśnych" (1894), "Chwiejność podstaw urządzenia lasów" (1895), "Luźne uwagi z zakresu urządzania lasu" (1896), "O znaczeniu użytków podrzędnych z lasu w gospodarstwie leśnym i w ekonomii społecznej" (1896), "Potrzeba skuteczniejszej ochrony prawnej nad lasami" (1897), "O skutkach gospodarczych w leśnictwie" (1897), "Warunki

Fot. Grób Henryka Strzeleckiego na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (fot. Irina i Oles Jakymiw)

ustroju lasu normalnego" (1897), "O pracy w gospodarstwie leśnym" (1898), "O zużyciu sposobów fito-fenologicznych" (1899), "O lasach mieszanych u nas" (1900), "Lasy i leśnictwo Galicji w stuleciu dziewiętnastym" (1900), "Służebnictwa leśne w Galicji i wykupno takowych" (1901), "O serwitutach leśnych w Galicji" (1901). O ogromnym bogactwie poruszanych w nich tematów ze wszystkich niemal dziedzin leśnictwa chlubnie świadczy o rozległości zainteresowań i szerokich horyzontach ich Autora.

W uznaniu zasług Henryka Strzeleckiego dla lasów i leśnictwa w trakcie XXVI Walnego Zgromadzenia Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego odsłonięto na jego grobie tablicę pamiątkową na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie, ufundowaną ze składek GTL.

Z okazji zbliżającej się setnej rocznicy śmierci swego założyciela zarząd Polskiego Towarzystwa Leśnego podjął kroki mające na celu odnowienie jego nagrobka na Cmentarzu Łyczakowskim. Przy dobrej woli władz ukraińskich przedsięwzięcie to powinno zostać niebawem ukończone, stanowiąc świadectwo niesłabnącej pamięci o jednym z najwybitniejszych polskich leśników XIX wieku.

*Autor składa serdeczne podziękowania swoim przyjaciołom z Ukrainy,
Państwu Irynie i Olesowi Jakymiwom, którzy wykonali fotografie
na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.*

Literatura

1. **Kasprzyk S.** Dzieje Polskiego Towarzystwa Leśnego 1882-1982 Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne Warszawa 1984.
2. Mała Encyklopedia Leśna Państwowe Wydawnictwo Naukowe Warszawa 1991.
3. **Miłobędzki J.** Henryk Strzelecki (Z okazji zbliżającej się 70-letniej rocznicy jego działalności). Las Polski 1938 str. 147-156.
4. Sylwan. Roczniki 1883-1901.
5. **Szczerbowski I.** Pamiętnik dwudziestopięcioletniej działalności Galicyjskiego Towarzystwa Leśnego 1882-1907 Wydawnictwo "Polonia" Lwów 1907.
6. **Szymański B., Ostrowski W., Kłoskowska A.** Poczet członków honorowych Polskiego Towarzystwa Leśnego (1882-1988) Sylwan 9-10/1989.
7. Twórcy i organizatorzy leśnictwa polskiego na tle jego rozwoju Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1974.
8. **Zarzyński P.** Ludzie i fakty. Warszawa. 2000.
9. "Henryk Strzelecki – wspomnienie pośmiertne". Sylwan 1901.